

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЙ

з навчальної дисципліни «Транспортна логістика»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Логістика

**за темою – Транспортно-логістичне забезпечення зовнішньоекономічних
угод**

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 22.08.2022 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління,
протокол 15.08.2022 № 1

Розробники: старший викладач циклової комісії економіки та управління,,
к.е.н., спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, Харченко М.В.

Рецензенти:

1. Голова циклової комісії економіки та управління, КЛК ХНУВС, к.е.н., спеціаліст вищої категорії, старший викладач – методист Цимбалістова О.А.
2. Професор кафедри логістики НАУ, доктор економічних наук, професор, експерт Українського логістичного альянсу (УЛА) Смерічевська С.В.

План лекції

1. Сутність та регулювання міжнародних перевезень.
2. Організація міжнародних перевезень вантажів.
3. Умови поставок товарів в міжнародних сполученнях.
1. Сутність та регулювання міжнародних перевезень.

Рекомендована література:

Основна

1. ДСТУ ISO 28004:2017 «Системи управління безпекою ланцюга постачання. Найкраща практика запровадження безпеки ланцюга постачання, оцінка та плани. Вимоги та настанови» – К.: Держспоживстандарт України, 2017. – 29 с
2. Акименко Н., Рябова К. Вдосконалення механізму транспортно-логістичного обслуговування міжнародних вантажних перевезень як фактору підвищення конкурентоспроможності підприємств 2015. № 9. С. 15-27.
3. Крикавський Є. Логістика та управління ланцюгами поставок: Навч. посібник / Є.Крикавський, О.Тохильченко, М.Фертч. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 844 с.
4. Гришко В. В., Болдирєва Л. М. Управління транспортною логістикою в умовах Євроінтеграції. Економіка і регіон. № 1 (56). 2016. С.31- 37.
5. Марченко В.М. Логістика: Підручник/ В.М. Марченко, В.В. Шутюк. – К.: Видавничий дім «Артек», 2018. – 312 с.
6. Організація та проектування логістичних систем: Підручник / за ред. М.П. Денисенка, Л. Г. Шморгуна, В. С. Маруніча, В. С. Харута – К.: Мілениум, 2016. 387 с.
7. Транспортна логістика. Навчальний посібник. Ігор Смірнов, Тетяна Косарева, видавничий центр навчальної літератури, 2018. – 224с.

Додаткова

8. Транспортна і складська логістика: підручник / Сокур М. І., Сокур Л. М., Петченко М. В. К.: ПП Щербатих О. В., 2016. 328 с.
9. Тюріна Н.М. Логістика: навчальний посібник. / Н. М.Тюріна, І. В. Гой, І. В. Бабій. - Київ: Центр учбової літератури, 2020. – 392с.
10. Харсун Л. Г. Логістичного обслуговування товаропотоків між Україною та країнами ЄС. Науковий журнал “Економіка України”. 2016. № 4 (653). С.112

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Автоматизація транспортної логістики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.armatel.com.ua/solutions/logdep/>
2. Аналітичні матеріали Державного комітету статистики України

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
  4. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrexport.gov.ua/ukr/vnishno_t_balans/6425.html
  5. Закон України №1955-IV від 1 липня 2004 р. «Про транспортно - експедиторську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1955-15>
  6. Закон України №232/94-ВР від 10 листопада 1994 року «Про транспорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80>
  7. Закон України № 959-XII від 16 квітня 1991 року «Про зовнішньоекономічну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
  8. Закон України № 1172-XIV від 20 жовтня 1999 року «Про транзит вантажів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-14>
  9. Європейська спілка транспортників України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.estu.com.ua/news.html>
  10. Логістика: практика управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.logist.com.ua/>
  11. Митний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
  12. Складський портал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://terazus.com/>
  11. Транспортно-логістичні центри: зарубіжний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lobanov-logist.ru/index.php?newsid=6127>.

Текст Лекції

9.1 Сутність та регулювання міжнародних перевезень.

Міжнародні перевезення - перевезення вантажів і пасажирів між двома чи кількома державами. Вони виконуються на умовах, що встановлені укладеними цими державами міжнародними угодами (транспортними конвенціями).

Доставка вантажів і пасажирів на територію іноземної країни може мати місце у двох різних за своїми юридичними умовами ситуаціях:

- а) у разі відсутності угоди стосовно міжнародного сполучення;
- б) за наявності двосторонньої або багатосторонньої угоди.

На залізничному транспорті, у разі відсутності угоди відносно міжнародного сполучення, перевезення за кордон повинні здійснюватися після укладення кількох договорів перевезення за правилами законодавства країн-учасниць

перевезень. На інших видах транспорту (автомобільному, морському, повітряному) транспортні засоби однієї країни можуть пересікати державний кордон лише за наявності відповідного дозволу компетентних органів іншої держави.

Міжнародні транспортні коридори (МТК) - сукупність різних видів транспорту, що забезпечують значні перевезення вантажів і пасажирів на напрямках їх найбільшої концентрації. *Транспортні коридори виконують роль кровоносних судин у світових інтеграційних процесах.*

Критська конференція проходила в рамках Європейського співтовариства і визначила такі транспортні Коридори:

Коридор №1. Гельсінкі – Таллінн – Рига – Каунас і Клайпеда – Варшава і Гданськ;

Коридор №2. Берлін – Познань – Варшава – Брест – Мінськ – Смоленськ – Москва – Нижній Новгород;

Коридор №3. Брюссель – Ахен – Кельн – Дрезден – Вроцлав – Катовіце – Краків – Львів – Київ;

Коридор №4. Дрезден/Нюрнберг – Прага – Відень – Братислава – Дєр – Будапешт – Арад – Бухарест – Констанца/Крайова – Софія – Салоніки – Пловдив – Стамбул;

Коридор №5. Венеція – Трієст/Копер – Любляна – Любляна – Марибор – Будапешт – Ужгород – Львів – Київ;

Коридор №6. Гданськ – Катовіце – Жиліна, західна гілка: Катовіце – Брно;

Коридор №7. Дунайський (водний); (Австрія, Угорщина, Югославія, Болгарія, Румунія, Молдова, Україна)

Коридор №8. Дуррес – Тірана – Скоп'є – Бітола – Софія – Дімітровград – Бургас – Варна;

Коридор №9. Гельсінкі – Выборг – Санкт-Петербург – Псков – Москва – Калінінград – Київ – Любашівка/Роздільна – Кишинів – Бухарест – Дімітровград – Александрополіс;

Коридор №10. Зальцбург – Любляна – Загреб – Белград – Ніш – Скоп'є – Велес – Салоніки.

4 з цих 10 МТК – №3, №5, №7, №9 – проходять по території України.

Традиція європейського співробітництва в транспортній діяльності була започаткована ще до першої світової війни. При цьому в основу була покладена кооперація транспортного законодавства, що регламентувало виготовлення транспортних засобів.

Першою транспортною організацією була постійна міжнародна асоціація дорожніх конгресів (МПАДК/PIARC/AIPCR), заснована ще в 1909 р. у Парижі під час I Світового конгресу. Членами союзу є 67 країн. З 1970 р. союз має статус консультанта при групі ЕКОСОС/ECOSOS ООН. Один раз на 4 роки

союз проводить Світові дорожні конгреси, які тематично готуються технічними комітетами союзу.. Союз не є політичною та комерційною організацією, а тому на конгресі в Марракеше (Марокко), проведеному в 1991 р., проголосив, що у своїй діяльності буде керуватися удосконаленням транспортної політики своїх членів.

В організації і здійсненні міжнародного транспортного процесу велику роль грають міжнародні організації. Нині налічується більше 100 міжнародних транспортних організацій. Ми ж зупинимося на універсальних, загальнотранспортних організаціях які грають найбільш суттєву роль в міжнародних перевезеннях.

Основні міжнародні транспортні організації:

1. Організація Об'єднаних Націй (ООН);
2. Європейська конференція міністрів транспорту (ЄКМТ);
3. Міжнародна федерація експедиторських асоціацій (ФІАТА);
4. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД);
5. Міжнародне об'єднання громадського транспорту (МОГТ);
6. Економічна комісія ООН для Європи (ЕКЄ);
7. Економічна комісія ООН для Латинської Америки і Карибського басейну (ЕКЛАК);
8. Економічна комісія ООН для Західної Азії (ЕКЗА) і інші.

1. **Організація Об'єднаних Націй (ООН)**, заснована 24 жовтня 1945 на конференції у Сан-Франциско на підставі Хартії (*от греч. chartes - бумага - грамота*) Об'єднаних Націй.

Мета діяльності - підтримання і зміцнення миру і міжнародної безпеки та розвиток співробітництва між державами світу.);

2. **Європейська конференція міністрів транспорту (ЄКМТ)**, заснована 17 жовтня 1953 в Брюсселі (Бельгія). У 1997 році Україна стала учасником.

Мета діяльності:

- вживати всі необхідні заходи для досягнення на загальному або регіональному рівні, найефективнішого використання і раціонального розвитку Європейських внутрішніх перевезень міжнародного значення;
- координація і сприяння діяльності міжнародних організацій, яка стосується Європейських внутрішніх перевезень, беручи до уваги роботу наднаціональних органів в цій галузі.

Питання, які досліджуються ЄКМТ:

- загальні напрямки транспортної політики;
- інвестиції в транспортний сектор;
- потреби інфраструктури;
- особливості розвитку залізничних, автомобільних і внутрішньо водних перевезень;

- справи комбінованих перевезень;
- міські перевезення;
- дорожня безпека і правила руху, знаки і сигнали;
- доступ до транспорту інвалідів.
- майбутнє застосування нових технологій;
- захист довкілля;
- інтеграція країн Центральної і Східної Європи в Європейський транспортний ринок.

3. Міжнародна федерація експедиторських асоціацій (ФІАТА), заснована 16 національними асоціаціями експедиторів 31 травня 1926 р. в м. Відень (Австрія). Штаб-квартира знаходиться в Швейцарії (столиця Берн (західна Європа)).

Мета діяльності: забезпечення інтересів експедиторів на міжнародному рівні на всіх видах транспорту.

Основні завдання організації:

- впровадження стандартних експедиторських документів;
- професійне навчання на міжнародному рівні;
- пошук практичних рішень технічних питань комітетів, що виникають у рамках роботи;
- сприяння встановленню хороших ділових стосунків серед експедиторів;
- розвиток зв'язку з перевізниками і їх організаціями;
- зміцнення зв'язку з фірмами - експортерами і їх організаціями;
- сприяння розвитку міжнародної торгівлі і товарообміну між усіма країнами світу.

4. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) (англ. UNCTAD, United Nations Conference for Trading and Development), орган Генеральної асамблеї ООН. Створений в 1964 р. і нараховує 193 країн-членів. Штаб-квартира знаходиться в Женеві (Швейцарія).

Основні завдання: сприяння розвитку міжнародної торгівлі, рівноправної взаємовигідної співпраці між державами, напрацювання рекомендацій по функціонуванню міжнародних економічних відносин.

5. Міжнародне об'єднання громадського транспорту (МОГТ). Найбільша транспортна організація, об'єднує більше 2900 міських і регіональних компаній з 90 країн світу. Штаб - квартира асоціації знаходиться у Брюсселі (Бельгія).

Види діяльності:

- дослідження в області громадського транспорту;
- участь в розробці сучасних технологій та надання рекомендацій по їх розвитку і впровадженню;
- лобіює інтереси громадського транспорту в органах влади і бере активну участь в роботі міжнародних інститутів і громадських організацій.

6. Економічна комісія ООН для Європи (ЕКЄ), створена 1947. Штаб - квартира секретаріату – Женева (Швейцарія).

Основні завдання:

- сприяння погодженню дій країн Європи, спрямованих на їхній економічний розвиток;
- підтримання та зміцнення економічних відносин європейських країн між собою та з іншими країнами світу.

В системі ЕКЄ створено галузеві комітети (з питань с/г., вугілля, електроенергії, будівництва та містобудування, чорної металургії, зовнішньої торгівлі тощо).

7. Економічна комісія ООН для Латинської Америки і Карибського басейну (ЕКЛАК). Створена 1948. Штаб - квартира секретаріату – Сантьяго (Чілі), є відділення в Мехіко, Ріо-де-Жанейро, Вашингтоні та ін.

Основні завдання - дослідження і сприяння розвитку торгової політики, промисловості і соціального розвитку, с/г., статистики, природних ресурсів і навколишнього середовища, транспорту та економічного планування.

8. Економічна комісія ООН для Західної Азії (ЕКЗА) і інші. Створена 1973. Штаб - квартира секретаріату – Бейрут (Ліван).

Основні завдання:

- проведення досліджень економічних і науково-технічних проблем розвитку країн-членів;
- надання рекомендацій урядам цих країн;
- зміцнення господарських відносин між країнами світу.

Найвищий орган ЕКЗА - пленарна сесія.

Крім того, в світі функціонують транспортні відділи в наступних організаціях:

ЕСКАТО - економічна і соціальна комісія ООН для Азії і країні Тихого океану,

ЕКА - економічна комісія ООН для Африки;

МСЗ - міжнародний союз залізниць;

МСАТ - Міжнародний союз автомобільного транспорту (1948) Женева;

МСТЗК - Міжнародний союз транспорту загального користування;

МААТ - міжнародна асоціація автомобільного транспорту;
 ЄАЗП - Міжнародна європейська асоціація залізничних перевезень;
 ІМО - Міжнародна морська організація (1958) Женева
 ІКАО - Міжнародна організація цивільної авіації (1944) Монреаль (Канада);
КВТ СЕК ООН - Комітет з внутрішнього транспорту СЕК ООН (1947);
 МОС - Міжнародна організація по стандартизації;
 МАФ - Міжнародна автомобільна федерація;
 ВОТА - Всесвітня організація туризму й автоспорту;
 МБК - Міжнародне бюро з контейнерів;
 МОП - Міжнародна організація праці;
 МСЗ/УІК - Міжнародний союз залізниць;
 ВФП - Всесвітня федерація профспілок;
 МТП - Міжнародна торгівельна палата;
 МШФ - Міжнародна шляхова федерація;
 МРМС - Міжнародна рада митного співробітництва;
 МІПП - Міжнародний інститут приватного права;
 МБП - Міжнародне бюро перевезень;
 РГА - Робоча група автострад ("Загальноєвропейські мережі - шлях до головної схеми дорожньої мережі і транспортних засобів").

Види міжнародних перевезень

1. За видами транспорту:

- міжнародні автомобільні перевезення;
- міжнародні залізничні перевезення;
- міжнародні авіаційні перевезення;
- міжнародні морські перевезення;
- міжнародні річкові перевезення;
- переміщення трубопровідним транспортом;
- міжнародні змішані перевезення (здійснюються різними видами транспорту по одному документу).

2. За об'єктом міжнародного перевезення:

- перевезення вантажів;
- перевезення пасажирів, та їх багажу (на залізничному транспорті - вантажобагажу (товаробагажу)).

3. Залежно від участі транспортних компаній у перевезенні:

- перевезення в прямому сполученні однією або кількома транспортними організаціями (міжнародне перевезення здійснюється за єдиним транспортним документом та єдиних умовах);
- перевезення послідовними перевізниками (укладається окремий договір з кожним співперевізником із застосуванням транспортної документації для кожного, але деякі умови перевезення можуть бути єдиними);

- перевезення в непрямому сполученні (з кожним із спів перевізників укладається окремий договір перевезення із застосуванням окремої транспортної документації та умов перевезення для кожного).

4. Залежно від періодичності перевезень:

- регулярні (лінійні) (здійснюються за заздалегідь опублікованим розкладом і по певному маршруту);
- нерегулярні.

5. За порядком проходження прикордонних пунктів (портів прямування):

- перевантажувальні (пересадочні) перевезення (при яких в проміжних пунктах дотримання робиться перевантаження вантажів або пересадка пасажирів з одного виду транспорту на інший.

Наприклад із залізничного складу на морське судно, з автотранспорту на літак і тому подібне або з одного залізничного складу в інший через об'єктивну необхідність);

- безперевантажувальні (безпересадочні) перевезення.

6. За маршрутом прямування:

- перевезення в суміжному (сусідські) сполученні (між двома країнами, що мають спільні кордони);
- транзитні перевезення (з перетинанням території іноземної держави);
- наскрізні перевезення (пункти відправлення і призначення знаходяться в одній країні, але маршрут прямування перетинає територію іноземної держави).

7. Особливі види міжнародних перевезень:

- прикордонні (пограничні), (здійснюються між двома сусідніми державами за правилами країни відправлення із складанням внутрішньої накладної) характерні для залізничного транспорту;
- маятникові, які характерні для автомобільного транспорту (перевезення пасажирів з території однієї країни до місця їхнього тимчасового перебування на території іншої країни та їх зворотне перевезення).

Усі перераховані види міжнародних перевезень існують самотійно, але можуть і здійснюватися спільно. Залежно від виду перевезення здійснюється її правове регулювання і оформлення.

Міжнародні перевезення регулюють міжнародні конвенції про залізничні, автомобільні, авіаційні та морські перевезення.

Міжнародні правила перевезення товарів регулюються Конвенціями з метою зменшення можливих спорів, непорозумінь і труднощів, які викликані розбіжностями у правових системах.

Міжнародні лінійні конвенції - це організації, що встановлюють єдині тарифи і правила морського перевезення.

Вони складаються з перевізників, що працюють на визначеній території, як, наприклад, конвенція морських перевізників Північної Атлантики (між США і Великою Британією).

Міжнародні лінійні конвенції, як правило, встановлюють два рівні тарифних ставок за послуги:

- звичайний;
- контрактний (нижчий від звичайного).

***Наприклад,** якщо сторони в переговорах не можуть вирішити, яке право буде застосоване до їхньої угоди, вони можуть застосувати Віденську конвенцію щодо договорів купівлі-продажу, яку було укладено в 1980 році. Ця конвенція діє для України з 1 лютого 1991 року.*

Міжнародні акти, які регулюють перевезення товарів:

- 1.Брюссельська конвенція про встановлення єдиних правил про коносамент 1924 р. (Гаазькі правила). „Правила Гаага-Вісбі”.
- 2.Варшавська конвенція 1929 р. про уніфікацію правил міжнародних повітряних перевезень.
- 3.Конвенція CMR 1956 р. про контракти міжнародних автомобільних перевезень товарів.
- 4.Конвенція КОТІФ 1980 р. про міжнародні залізничні перевезення.

Приклад

Угоди щодо регулювання міжнародних повітряних перевезень:

- 1) Варшавська конвенція 1929 р. про уніфікацію правил міжнародних повітряних перевезень;
- 2) Чиказька конвенція 1944 р. про контроль за повітряними перевезеннями;
- 3) Токійська конвенція 1963 р. про злочини і деякі інші дії на борту повітряного судна;
- 4) Монреальська конвенція 1971 р. про припинення незаконних дій, спрямованих проти безпеки цивільної авіації;
- 5) Гаазька конвенція 1971 р. про припинення незаконного захоплення повітряних суден;
- 6) Двохсторонні міжнародні договори про повітряне обслуговування.

Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1975 року (Дата набрання чинності для України: 11.10.94 р.)

Конвенція МДП (Митна конвенція про міжнародні перевезення із застосуванням книжки МДП) стосується перевезення товарів, які здійснюються

без їхнього проміжного перевантаження, в шляхових транспортних засобах, складах транспортних засобів чи контейнерах з перетином одного чи декількох кордонів від митниці оформлення однієї Сторони Договору до митниці призначення другої Сторони Договору за умови, що визначена частина операції МДП між її початком і кінцем здійснюється автомобільним транспортом.

Положення Конвенції застосовуються за умови, що:

- а) перевезення проводяться:
  - у дорожніх транспортних засобах, складах транспортних засобів або контейнерах, попередньо допущених до перевезення;
  - в інших дорожніх транспортних засобах, інших складах транспортних засобів або інших контейнерах;
- б) перевезення гарантуються об'єднаннями і мають проводитися з застосуванням книжки МДП.

Термін "операція МДП" означає перевезення вантажу від митниці місця відправлення до митниці місця призначення з дотриманням процедури, так званої процедури МДП, встановленої у цій Конвенції

Carnet TIR (книжка МДП) — це митний вантажосупровідний документ, який дає право перевозити вантажі через кордон держав в опломбованих митницею кузовах автомобілів чи контейнерах за спрощених митних процедур.

Документ покриває автомобільні й залізничні перевезення вантажів (які здійснюються в автофургонах, трейлерах, напівтрейлерах і контейнерах) між державами, які визнають Митну конвенцію про міжнародні перевезення із застосуванням книжки МДП 1959 р. і 1975 р.

Всі автомобільні транспортний засіб повинні мати відповідні дозволи компетентних органів на їхнє використання, які видаються вповноваженими органами країни. Оформляються у вигляді книжки з відривними аркушами, які відриваються при проходженні вантажем чергової митниці.

9.2 Організація міжнародних перевезень вантажів

Міжнародні перевезення в Україні регулюються під керівництвом Міністерства транспорту України в особі:

- Державного департаменту авіаційного транспорту України,
- Державного департаменту морського і річкового транспорту України,
- Державної адміністрації залізничного транспорту України,
- Державного департаменту автомобільного транспорту України.

Міжнародними договорами та національними законодавствами багатьох держав і України зокрема передбачено, що для здійснення міжнародних перевезень перевізник повинен отримати від уповноваженого органу спеціальний дозвіл (ліцензію).

Ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту запроваджується з метою (ст.3 Закону України "Про транспорт"):

- забезпечення безпеки і надійності роботи транспорту;
- обмеження монополізму та розвитку конкуренції;
- створення рівних умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту.

Ліцензуванню підлягають:

- надання послуг з міжнародних перевезень пасажирів чи небезпечних вантажів автомобільним транспортом;
- надання послуг з користування залізничними коліями та іншими об'єктами інфраструктури залізничного транспорту загального користування;
- міжнародні (у межах країн СНД) перевезення пасажирів та вантажів залізничним транспортом;
- надання спеціалізованих послуг транспортних терміналів, портів, аеропортів.

Питання ліцензування міжнародних перевезень регламентує:

1. Інструкція про порядок видачі спеціальних дозволів (ліцензій) на надання транспортно-експедиційних послуг, умови здійснення та контроль за їх дотриманням при перевезеннях зовнішньоторговельних і транзитних вантажів (*наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України від 17 лютого 1994 р.*);
2. Інструкція про умови і правила провадження підприємницької діяльності (ліцензійні умови) з внутрішніх і міжнародних перевезень пасажирів і вантажів залізничним транспортом та контроль за їх дотриманням (*Наказ ліцензійної палати України, Міністерством транспорту України від 11 травня 1999 р. за № 45/249*).

Транспорт є головним засобом зв'язку між експортером та імпортером.

Метою транспортування є - своєчасна доставка вантажу в кінцевий пункт призначення у доброму стані.

Основні завдання:

- перевезення за безпечним маршрутом;
- якісне сервісне обслуговування;
- мінімальні витрати.

Кожен вид транспорту має свої переваги й недоліки і в тих чи інших випадках найвигіднішу сферу застосування.

Основні фактори, що впливають на вибір виду транспорту:

- час доставки;
- частота відправлень вантажу;
- надійність дотримання графіка доставки;
- здатність перевозити різні вантажі;
- здатність доставки вантаж у будь-яку точку території;
- вартість перевезення.

Фактори, які впливають на вибір транспорту:

Вид вантажу

Інколи можливість вибору відсутня. Вантажі, що швидко псуються, перевозяться авіатранспортом. Водночас авіаперевезення недопустимі для легкозаймистих, вибухонебезпечних вантажів. Основну частину міжнародних морських перевезень становлять перевезення масових наливних і навалочних вантажів: сирої нафти і нафтопродуктів, залізної руди, кам'яного вугілля, зерна. Серед інших вантажів морської торгівлі виділяються так звані генеральні вантажі, тобто готова промислова продукція, напівфабрикати, продовольство.

Відстань і маршрут перевезення.

Місце відправлення вантажу в кінцевий пункт перевезення є також визначальним при виборі виду транспорту. У внутрішньоконтинентальних перевезеннях використовуються залізничний, автомобільний авіаційний транспорт. Вирішальними при виборі одного з них є крім виду вантажу, такі умови.

Фактор часу.

Очевидно, що найшвидший спосіб доставляння вантажів - авіатранспорт. Проте він дорогий і тому застосовується тільки в екстрених випадках, коли необхідно доставити вантаж якнайшвидше. В інших випадках розробляють добре сплановані програми поставок, орієнтуючись на плани перевезень транспортних компаній, щоб уникнути дорогих поспішних перевезень. Товари бажано закуповувати в тих країнах, із яких їх зручніше доставляти.

Вартість перевезення.

Не існує якихось конкретних правил, що дозволяють визначити точний відсоток вартості транспортних витрат відносно вартості товару. Здоровий глузд підказує, що це має бути невеликий відсоток, за винятком тих випадків, коли вибір відсутній і можна використати лише один доступний шлях - повітряний чи сухопутний. У цьому разі повітряні перевезення автоматично прирівнюються до сухопутних перевезень. Невеликі і середні за обсягом партії вантажу можна доставляти і повітрям, і сушею приблизно за однаковими цінами.

Безпека транспортування.

Крихке й дороге устаткування найкраще перевозити авіатранспортом, навіть якщо поставка даного вантажу не термінова. Товари, для яких ступінь ризику крадіжки висока (запчастини автомобілів конторське автоматизоване і звичайне обладнання фармацевтичні товари й медикаменти тощо), доставляються' як

правило, традиційним способом - морем, в основному в контейнерах, хоч коштує це трохи дорожче. Треба пам'ятати що виплата страхового відшкодування вантажоодержувачу є лише фінансовою компенсацією і ніколи не відшкодує йому тих незручностей, що їх здатна створити партія вантажу, яка прибула в поганому стані.

Вибираючи засіб доставки конкретного товару, відправники враховують до шести факторів одночасно. Так, якщо відправника цікавить швидкість, його основний вибір зосереджується на повітряному або автомобільному транспорті. Якщо його мета-мінімальні витрати, вибір обмежується водним і трубопровідним транспортом. Найбільше переваг пов'язано з використанням автомобільного транспорту чим і пояснюється зростання його частки в обсязі перевезень. Однак, остаточний висновок про варіант доставки вантажів ґрунтується на техніко-економічних розрахунках.

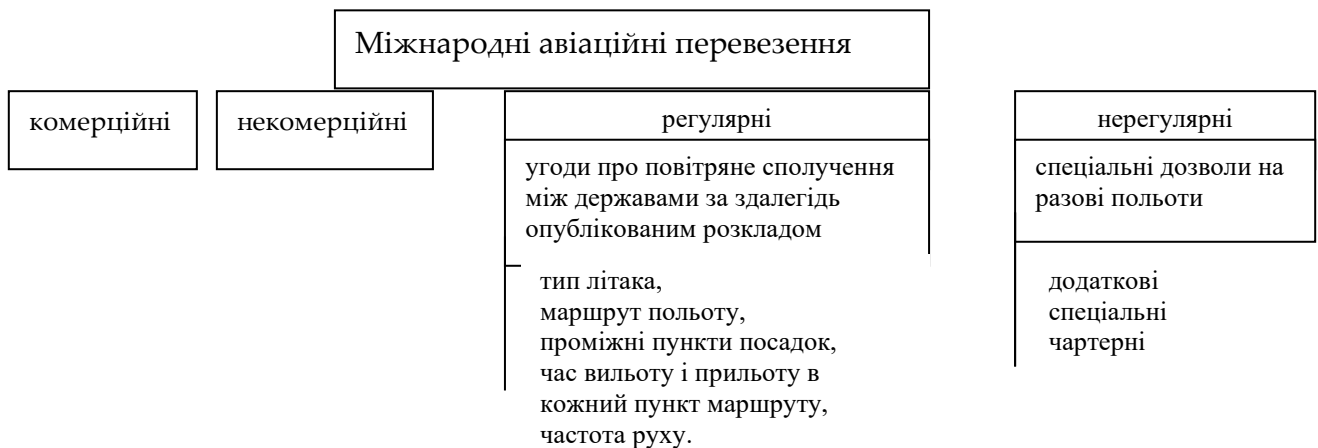
При виконанні міжнародних перевезень вантажів і пасажирів резиденти України повинні мати:

- дозволи іноземних країн, по території яких буде здійснюватися перевезення;
- ліцензійну картку на транспортний засіб;
- дозвіл щодо узгодження умов та режимів перевезення в разі перевищення вагових або габаритних обмежень;
- свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу;
- сертифікат відповідності щодо безпеки руху, екологічної безпеки та енергозбереження вимогам країн, по території яких буде здійснюватися перевезення.
- список пасажирів (при нерегулярних та маятникових перевезеннях);
- білетно-облікову документацію;
- схему маршруту.

При виконанні міжнародних перевезень вантажів і пасажирів нерезиденти України повинні мати:

- дозвіл України;
- дозвіл щодо узгодження умов та режимів перевезення в разі перевищення вагових або габаритних обмежень;
- свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу;
- сертифікат відповідності транспортного засобу вимогам законодавства України щодо безпеки руху, екологічної безпеки та енергозбереження.
- список пасажирів (для нерегулярних та маятникових перевезень);
- білетно-облікову документацію.
- **Додаткові рейси** виконуються по тих авіалініях, що і регулярні, але за особливим розкладом. Додатковий рейс може бути виконано за умови, що комерційне перевезення не може бути здійснене регулярними рейсами.

- **Спеціальні рейси** виконуються за спеціальним завданням як за маршрутом регулярних рейсів, так і за особливим маршрутом. Як правило, дозвіл на виконання спеціальних рейсів видається за дипломатичними каналами.
- **Чартерні рейси** виконуються у відповідності зі спеціальним контрактом між перевізником і замовником. Нині нерегулярні перевезення складають близько 18% від загального обсягу міжнародних перевезень.

Перевезення вантажів, пасажирів, багажу, вантажобагажу і пошти залізничним транспортом загального користування організується на договірних засадах.

Для забезпечення виконання договірних зобов'язань здійснюється перспективне та поточне планування перевезень.

Умови та порядок організації перевезень, у тому числі в прямому змішаному сполученні, за участю залізниць та інших видів транспорту, нормативи якості вантажних перевезень (терміни доставки, безпека перевезень, схоронність вантажів) та обслуговування пасажирів, відправників і одержувачів вантажів визначаються:

- Статутом залізниць України;
- Правилами перевезень вантажів;
- Правилами перевезень пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України.

Господарська діяльність щодо надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів залізничним транспортом провадиться на підставі **ліцензії**, яка видається в порядку, встановленому законодавством.

Морські шляхи, залежно від характеру їхнього використання, поділяються на:

- міжнародні океанські;
- міжнародні морські;

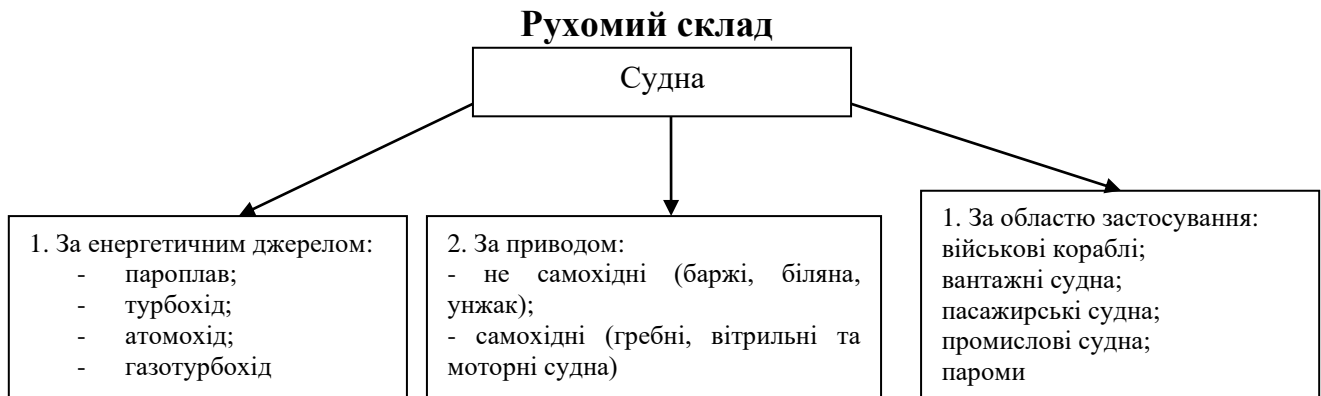

- шляхи регіонального значення;
- внутрішні або каботажні шляхи.

Головні вантажі морського транспорту – нафта і нафтопродукти, залізна руда, зерно, кам'яне вугілля, сировина та напівфабрикати для алюмінієвої промисловості, фосфорити, ліс і лісоматеріали.

За умовами перевезень вантажі поділяються:

- генеральні (тарно-штучні);
- збірні (партійні);
- насипні однорідні;
- перевозимі без упакування;
- наливні (нафта, мазут та ін.);
- швидкопсуваючі;
- небезпечні (бензин, тротил та ін.).

Форми організації перевезень:

- **лінійне** (регулярне) судноплавство - організовується морськими перевізниками на стійких географічних напрямках міжнародної торгівлі. Закріплення суден на даному напрямку та регулярні заходи у порти заздалегідь визначеним розкладом;
- **трапове** (нерегулярне) судноплавство - експлуатуються на нерегулярній основі. Вільне переміщення з однієї сфери фрахтового ринку в другу залежно від попиту на тоннаж, пропозицій товаровідправників та товароотримувачів здійснити певний обсяг транспортної роботи.

9.3 Умови поставок товарів в міжнародних сполученнях

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства тісно пов'язана з транспортним забезпеченням, яке являється одною з важливих складових

процесу організації доставки товарів від місця їх виготовлення до місця споживання.

Під транспортним забезпеченням розуміють сукупність елементів, які знаходяться в тісній взаємодії і складають єдину транспортну систему, що об'єднує операції, пов'язані з виробництвом і обігом продукції.

Продукцією транспорту являється безпосередньо сам процес переміщення товарів від виробника до споживача. В цьому й полягає суть транспортних послуг. Вони — основна пов'язуюча ланка між продавцем і покупцем.

Транспорт грає важливу роль в розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Його нормальне функціонування забезпечує виконання зобов'язань сторонами по купівлі-продажу, комерційний ефект зовнішньоторгової угоди.

Порушення транспортного процесу часто веде до матеріальних втрат експортера й імпортера, робить вітчизняні товари не конкурентоздатними.

Класифікація операцій міжнародних перевезень в залежності від ознак:

- 1) предмету транспортних операцій (поділяються на вантажні та пасажирські);
- 2) виду транспорту (водяний, повітряний, наземний і змішаний);
- 3) виду товару (з генеральним вантажем, масовим, наливним, газоподібним);
- 4) періодичності (регулярні й нерегулярні); порядку проходження кордону (перевантажувальні й не-перевантажувальні перевезення);
- 5) транспортно-технологічної системи (контейнерні, паромні, ліхтерні, ролкерні та ін.);
- 6) виду сполучення (пряме, поступовими перевезеннями).

В часовому розрізі виділяють три групи транспортних операцій:

- 1) що передують зовнішньоторговій угоді;
- 2) що з'являються в процесі її реалізації;
- 3) операції після завершення угоди.

Перша група:

- 1) планування зовнішньоторгових перевезень;
- 2) аналіз кон'юнктури ринку транспортних послуг, тарифів та умов перевезення товарів;
- 3) визначення транспортного фактору в ціні товару;
- 4) транспортні й базисні умови поставки в контракті купівлі-продажу.

Друга група:

- 1) підготовка товару до транспортування,
- 2) укладення договору перевезення,

- 3) оформлення відповідних транспортних і товаросупроводжуючих документів,
- 4) страхування вантажу й оформлення страхового поліса,
- 5) підготовка й оформлення вантажної митної декларації з урахуванням товарної номенклатури (ТН) ЗЕД,
- 6) розрахунок з перевізниками,
- 7) оформлення митних формальностей, прикордонних, санітарних, ветеринарних операцій,
- 8) оформлення необхідних документів та ін.

Третя група - операції, пов'язані з вирішенням суперечок між одержувачем вантажу й покупцем, якщо такі мають місце, пред'явлення претензій до стягнень, вирішення їх в установленому порядку.

Транспортні операції здійснюються в різних місцях:

- в пунктах відправлення,
- по шляху просування вантажу,
- в пунктах перевалки,
- на прикордонних пунктах;
- у одержувача товару.

Вони можуть проходити як в середині країни, так і за кордоном.

Економічна ефективність ЗЕД залежить від правильно вибраних транспортних і базисних умов поставки товарів.

В контракті купівлі-продажу є розділ — **транспортні умови поставки** (обов'язки сторін по відношенню до переміщення товару):

- порядок перевезень вантажів,
- умови і терміни завантаження й розвантаження;
- розмір, порядок оплати й розрахунки провізних платежів;
- проформу чартеру, вид коносаменту, інші види послуг.

В кожному окремому випадку зміст транспортних угод залежить від виду транспорту, характеру товару, типу угоди, базисного місця поставки, а також дії міжнародних договорів, угод, конвенцій, звичаїв країни.

Основу транспортних умов складають базисні умови поставки.

Встановлюючи базисні умови поставки в контракті купівлі-продажу, сторони визначають свої обов'язки, в числі яких є питання транспортного переміщення об'єктів контракту, частково такі:

- 1) хто несе транспортні витрати по доставці товару;
- 2) хто надає транспортні засоби для перевезення товару;
- 3) положення вантажу по відношенню до транспортного засобу;
- 4) хто оформляє митне очищення на вивіз і ввіз;

- 5) хто здійснює завантаження товару на транспортні засоби і вивантаження з них;
- 6) де відбувається передача власності на товар від продавця до покупця;
- 7) коли відбувається перехід ризику з продавця на покупця у випадку загибелі, пошкодження чи псування товару, як розподіляється відповідальність.

"Інкотермс-2000" - 13 базисних умов поставки.

Мінімальні обов'язки продавця відносно транспорту — це поставка на умовах "EXW" (франко-завод).

За даною умовою продавцю необхідно тільки підготувати товар до відвантаження: упакувати, затарити, замаркірувати.

Всі інші обов'язки по переміщенню товару від місця виробництва до місця споживання лежать на покупцеві.

Максимальні обов'язки по доставці товару приходяться на продавця при поставці на базисних умовах DDU (поставлено без оплати мита) і DDP (поставлено з оплатою мита). Всі інші комерційні терміни передбачають розподіл обов'язків по транспортуванню вантажу між продавцем і покупцем.